

Lars Östman i RÆSON:

Svenskerne vil ikke have et systemskifte

Reinfeldt afløser Persson, som Fogh Rasmussen afløste Nyrup Rasmussen i 2001: ny mand - men samme politik. Svenskerne vil ikke have et systemskifte.

Af Lars Östman

SØNDAG d. 17. september omkring kl. 23 er det en realitet: *Moderata Samlingspartiet's* leder og oppositionens statsministerkandidat Fredrick Reinfeldt erklærer, at rigsdagsvalget er blevet vundet af *Alliancen för Sverige* – der, foruden hans eget parti, inkluderer *Centerpartiet*, *Folkpartiet Liberalerna* og *Kristdemokraterna*. Den svenske venstrefløj med *Arbetarepartiet Socialdemokraterna* og Göran Persson i spidsen har tabt. Dagen efter kl.16 indleverer den socialdemokratiske leder sin ansøgning om at fratræde statsministerembedet. Han meddeler samtidig, at han til den kommende partikongres i marts næste år går af som sit partis formand. Moderaterne har med sine 26,1% af stemmerne ikke haft et så godt valg siden 1928. Socialdemokraternes 35,2% er også rekord – det dårligste resultat siden 1914. Man kan med rette tale om en krise. Den synes at minde om den, de danske socialdemokrater måtte erkende ved valget i 2001.

Men hvorfor vælger et land, der i sine sidste ca. 75 år kun har haft i alt 9 år med borgerlig regering, at genoptage denne linie? Eller med andre ord: hvad består den socialdemokratiske krise egentlig i?

Partiet, historien og traditionen

Både de svenske og danske socialdemokraterne har troet, de kunne bevare magten ved at insistere på traditionelle socialdemokratiske dyder. Disse kan gennem partiets historie reduceres til tre temaer:

1) Sloganet ”køkken, lokum og bad i alle arbejderlejligheder”, som det hed i sidste århundredes første halvdel. Herfra er der en lige forbindelse til ønsket om, at -

2) Staten skal overtage produktionsapparatet - importeret direkte fra Marx' skrifter i slutningen af 1800-tallet, hvilket efterlader –

3) Der er en klassekamp, som går ud over de dårligst stillede i samfundet.

Lad os se nærmere på disse tre punkter. Da moderniseringen af arbejderboligen påbegyndes i Sverige i 1930'erne og senere også i Danmark, følger socialdemokraterne i Skandinavien deres franske åndsfæller, idet de vender sig til: Ideologien om fritiden. Vi kan forstå denne periode som ”de tre otte-tallers ideologi”, som magtteoretikeren Paul Virilio resumerede dem i 1977: 8 timers søvn, 8 timers arbejde og 8 timers fritid – i ”lejren”.¹ Hans tese er radikal: de bedre arbejdsforhold, som tegner sig i Frankrig og Skandinavien i løbet af 1930'erne, skal ikke forstås som indfrielsen af emancipationsprojektet. Fokus skal snarere sættes på det faktum, at man med struktureringen af arbejderens fritid ønsker at fuldstændiggøre, hvad man via kontrollen af deres arbejde påbegyndte: en total dominans over (det politiske) liv. Dette projekt deles i øvrigt af såvel den højre- som venstreorienterede politik.

Denne intimitet påpegede allerede Carl Schmitt i sin *Der Hüter der Verfassung* fra 1931 med sit begreb *Entpolitisierung* - afpolitisering. Håbet om at neutralisere den politiske beslutning, at ”organisere et system, i hvilket der overhovedet ingen politisk beslutning findes længere, men kun saglighed og faglighed, hvor

¹ Den franske udgave er beskrevet således: ”I 1936 afsløres selve essensen af disse »8 timers fritid«, der indtil da havde været indhyllet i mystik: fritiden er lig med betalt ferie og den betalte ferie er lig med at rejse... til og med »den sidste rejse«, som den euforiske, såkaldte Folkefronts velkendte sang på besynderlig vis understreger... på vej mod campingpladserne, vandrehjemmene, altid lejre, områdets store lejr(...)”. Paul Virilio: *Vitesse et politique* [1977], oversat af Orla Vigsø: *Hastighed og Politik*, Introite, Frederiksberg 2001, p. 24.

tingene regerer sig selv og spørgsmålene besvarer sig selv.”²

Socialdemokraternes reduktion af politik til et spørgsmål om lokummer og fritid er netop et forsøg på at etablere en erstattende materialitet for det politiske. En samfundsmaskine, der automatisk og *per se* er ethvert problems årsag, dets virkning – og dets løsning. Virilio er i dette lys måske ikke helt ved siden af, når han har en mistanke om indgåelse af et *helligt ægteskab* mellem socialdemokratismen og teknikken. Det er denne intimitet, 1930’ernes nye arbejderparti i Tyskland – NSDAP - skulle effektivisere i en hidtil uset grad. Dette hellige ægteskab skulle vise sig farligt, ikke på grund af en *maskinalisering* af kulturen, men på grund af en *sakralisering* (helliggørelse) af teknikken.

Af forståelige årsager forsvinder socialdemokraternes snak om lejrene hurtigt efter 1945. Men sloganet om overtagelsen af produktionsmidlerne skal vise sig at være langlivet og forsvinder først så småt fra det danske og svenske partiprogram i løbet af 1970’erne. Fører man, som man har gjort i både Danmark og Sverige, en politisk kamp, der omhandler materielle goder og problemer og undlader at stille sig spørgsmålet, hvad man skal gøre efter, at disse materielle problemer er blevet løst og goderne en realitet, så har man undergravet sin politiske slagkraft. Nok findes klassekampen, men den udspringer ikke længere af moderniseringen og af spørgsmålet om hvem, der ejer teknikken. Den er ikke mellem arbejdstagere og arbejdsgivere, som Marx hævdede. Klassekampen findes snarere sted mellem på den ene side byens indbyggere og forstadens borgere og - på den anden side - dem, som ikke engang er kvalificeret til at bære én af disse betegnelser. Sidstnævnte er flygtninge, statsløse og asylansøgere, men også minoriteter, der ikke har reel politisk indflydelse.

Hvor mange arbejderpartier?

Som hos de danske socialdemokrater er der ikke længere politiske visioner hos *Arbetarepartiet Socialdemokraterna*. I nyere tid består visionen i at ændre navnet, så det nu betegner medlemmerne og ikke en fast størrelse - et *begreb*, om man vil. Partiet og dets navn skal være et ikon. Men

ændringen i partiets æstetik er ikke let at dechiffrere.

Da partiet stiftes i 1889 kalder det sig for *Socialdemokratiska Arbetarepartiet*, men navnet tilføjes snart en ikke uvæsentlig ændring og bliver nu til *Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti*. På valglisterne til dette valg opgives navnet *Arbetarepartiet Socialdemokraterna*. På partiets hjemmeside står der blot *Socialdemokraterna*.

Partiet er ikke ene om at spekulere i disse baner. Også *Moderata Samlingspartiet* har ændret navn. Fordi det er et konservativt parti, har navnets konservering af ideologiske årsager givetvis været mere streng. Først op til dette valg er navnet ændret til *Nya Moderaterna* og de beskriver nu sig selv som *Sveriges nya arbetarparti*. I Danmark finder man samme strategi, hvor to partier begge vil være det foretrukne velfærdsparti.

Vi må derfor spørge os selv, hvorvidt det overhovedet giver mening at tale om ideologi og om begrebet socialdemokratisme. Når navnet - og dermed begrebet - ikke er noget bestemt, men udtryk for *både* venstre- og højreorienteret politik, betegner det intet som helst. Således findes der ikke længere en politisk handling, der er funderet i et arbejderpartis politik i kontrast til én, der ikke er det.

Dette betyder ikke, at den politiske handling selv, til forskel fra ideologi, er i centrum og at vi nu bør tale om ”de rene midlers politik”. Når *Socialdemokraterna* og *Nya Moderaterna* begge betegner sig som arbejderpartier, er der ikke tale om et nyt politisk fællesskab, heller ikke selvom højre-venstre-dikotomien ikke længere lader sig applicere. Der er ikke politisk enighed, men *strategisk lighed* i den fælles anvendelse af et navn. Politik er reduceret til en ikonernes æstetik. Når det kræves, kan betegnelsen ”arbejderparti” skiftes ud igen.

Når navnet - og dermed begrebet - ikke er noget bestemt, men udtryk for *både* venstre- og højreorienteret politik, betegner det intet som helst.

² Carl Schmitt: *Der Hüter der Verfassung* [1931], Duncker & Humbolt, (4. oplag) Berlin 1996, p. 109 (min oversættelse, tekstens fremhævelse).

Ny mand, samme politik

Med tanke på socialdemokratiens stærke forankring i tradition og historie, forekommer det alligevel som et mysterium, at svenskerne overlader spørgsmålet om arbejdspolitik til *Alliancen*.

Et svar ligger i dem, der er *utanförståendet* – dem, som i en bred forstand (socialt, psykisk, arbejdsmæssigt etc.) er uden for det svenske samfund. Hvor socialdemokraterne vil løse problemet ved større velfærd, social omsorg etc. vil de borgerlige have dem i arbejde. Det er her, de er enige med vælgerne. De vil have folk i arbejde, ikke bløde værdier. Perssons slogan ”*Alla skall med*” er en pleonasmie i svensk bevidsthed. Alle er allerede med og har været det i lang tid! Er det ikke, er det altoverskyggende problem, at arbejdsmarkedet er for stift og at arbejdsgiverne ikke tør ansætte flere. M.a.o.: Persson har tabt og efterladt sit parti i en krise, fordi han ikke har brugt sit mandat til at reformere den velfærdsstat, der er blevet en realitet netop takket være hans partis politiske indsats gennem trekvart århundrede.

Reinfeldt derimod har taget reformationen af velfærdsstaten på sine skuldre fra starten af sin formandsperiode. Selvom han i 1993 skriver *Det Sovande Folket* – samme år som Fogh Rasmussen skriver den tilsvarende *Fra Socialstat til Minimalstat: en liberal strategi* - har han dog siden anlagt en mere blød stil. Med den reformatorisk-socialdemokratiske linje lægger han også klar afstand til *Folkpartiet Liberalerna*. Kursændringen skyldes ikke mindst den massive kritik, han fik fra baglandet. Pøbelen, massen, eller *det sovande folket*, som Reinfeldt ville sige - er under denne valgkampagne ikke desto mindre blevet hans foretrukne vælgerskare. Arbejderne.

Dermed er det også klart, at Reinfeldt afløser Persson, som Fogh Rasmussen afløste Nyrup Rasmussen i 2001: ny mand men samme politik. Svenskerne vil ikke have et systemskifte. De vil have en statsminister, der ikke ifører sig en alt for lille cykelhjelm og som ikke har en stor gård i Skärgården, finansieret af deres skatte kroner. Det bliver ikke bedre af, at Persson – politikeren, autoriteten, statsministeren - gifter sig med direktøren for det statsejede *Systembolaget*, Sverige eneste forretningskæde, der må sælge spiritus med promille over 3,5%. Heroverfor står Reinfeldt - en glimrende retoriker, som selv Persson har haft svært at slås med i TV- og radiodueller. Det har da også givet Reinfeldt

øgenavnet ”*tvålen*” - sæben. Persson har ikke fået et lignende kaldenavn, men er en oplagt kandidat til at videreføre den tidligere danske, socialdemokratiske formand og statsminister Anker Jørgensens øgenavn ”5-øren”: rund, rød og ingenting værd.

Ganske som Nyrup Rasmussen til sidst i sin periode ikke kan styre hverken ministre eller økonomi, ender Persson i en lignende situation. Efter Tsunami-krise den anden juledag 2004, er hundredevis af svenskere ude af stand til at komme i kontakt med det svenske udenrigsministerium. Måske er der nogle faxsider, der er blevet væk og måske ringede der vist også en mobiltelefon, men intet er sikkert. Ingen ved noget som helst og den socialdemokratiske udenrigsminister Leila Freiwald vælger at tage på ferie. Siden går hun på eget initiativ af. Men Persson bliver - til trods for massiv kritik fra oppositionen - siddende. Fra det socialdemokratiske bagland er kritikken kun forsvindende lille.

Den svenske forfatter Jan Guillou har ret, når han siger, at Sverige har taget det bedste med sig fra den udvikling landet gennemgik fra 1600-tallets militærdiktatur til modernismens demokrati. Her følger man helst sin leder; helst uden spørgsmål. Men kun i første omgang. For håndteringen af Tsunami-krise blev *Arbetarepartiet Socialdemokraterna's* ”efterløns sag” og Persson er blevet straffet på samme måde som Nyrup. Til forskel for Nyrup efterlader Persson dog landet med en ubetvivlsomt sund økonomi.

Pøbelen, massen, eller *det sovande folket*, som Reinfeldt ville sige - er under denne valgkampagne ikke desto mindre blevet hans foretrukne vælgerskare. Arbejderne.

Skandalerne skygger

Da *Folkpartiet Liberalerna* afsløres i at øve spionage mod socialdemokraterne får det enorm

mediedækning. Hvad man hurtigt fokuserer på i den danske debat, men som kommer noget forskudt i den svenske, er at *Arbetarepartiet Socialdemokraterna* i mindst 6 måneder har kendt til indbruddet i databasen. Først i valgkampens sidste uge politianmeldes det.

Hermed et afgørende aspekt af moderne politik, der nu også i Skandinavien må betragtes som en realitet: politik er et spørgsmål om strategi og personer fremfor egentligt politisk indhold. Episoden er desuden det nærmeste man kommer politisk snilde fra en presset ”*Ekspeditionsregering*”, som oppositionen kalder Perssons regering. Men det svenske arbejderparti håndterer sagen helt forkert. Deres reaktion er simpelthen overdrevet: Persson udtaler at ”*han äcklas*” (han væmmes) og dødsstødet kommer, da socialdemokratiske Marita Ulvskog får sammenlignet formanden for *Folkpartiet Liberalerna* Lars Leijonborg med en voldtægtsmand. Offentliggørelsen af indbruddet få dage før valget er naturligvis planlagt i en bevidst strategi.

Historien er knap så spændende som Watergate. En ansat i *Folkpartiet Liberalerna* får en kode til socialdemokraternes hjemmeside - og fungerer altså som egentlig medlem, selv om han arbejder for et oppositionsparti. Det er naturligvis helt uacceptabelt. *Socialdemokraterna* forestiller sig, at offentliggørelsen kan vende valgheldet, hvis det skulle pege på nederlag. Man håber altså, at vælgerne ikke kan gennemskue, hvordan man har gemt ”voldtægtsagen” til det afgørende øjeblik. Men forsøget på at anvende indbruddet som en slags ”hemmeligt våben” for at sikre socialdemokratisk styre, bliver for meget selv for svenskerne, som ikke genvælger *Socialdemokraterna*.

Forsøget på at anvende indbruddet som en slags ”hemmeligt våben” for at sikre socialdemokratisk styre, bliver for meget selv for svenskerne.

Sagen viser to ting. For det første et desperat svensk socialdemokrati, der er villigt til at gøre hvad som helst for at bevare magten. For det andet, hvor vigtig lov, orden og tiltro til

autoriteterne endnu er i Sverige. Her betegner man episoden som en *spionskandal*, mediedækningen er massiv. *Folkpartiet Liberalerna* bliver da også straffet på valgdagen: politikere, der bryder loven! Men både ud fra en juridisk og politisk synsvinkel har sagen fået uforholdsmæssig stor betydning, helt uden relation til den egentlige forbrydelses dimension.

I de seneste par uger er der kommet nye store forbrydelser for dagen: ministre aflønner deres babysittere sort og betaler ikke licens! Handelsminister Borélius går følgelig af efter 8 dage og mandagen efter følger kulturminister Stegö Child. Senest er udenrigsminister og tidligere statsminister Carl Bildts personlige, økonomiske interesser kommet i søgelyset. Bildt ejer nemlig aktier i det russiske olieselskab Vostok Nafta, der har aktier i det statsejede Gazprom, som inden så længe skal forhandle med Bildts ministerium om tilladelse til at bygge en gasrørsledning til den svenske ø Gotland. Af gode grunde har *Miljöpartiets* rigsdagsmedlem Ulf Holm bedt *Konstitutionsutskottet* (Forfatningsudvalget) om at undersøge sagen. Bildt anklages desuden af oppositionen for ikke at have markeret sig tydeligt nok, i forbindelse med det nylige mord på den russiske, regimekritiske journalist Anna Politkovstaja. Dette selvom Bildt i 2004 med 100 andre fremtrædende politikere, journalister, debattører m.fl. underskrev et åbent brev, der advarede imod demokratiets underminering i Rusland, siden Putin kom til magten.

Det interessante med sidstnævnte sag er, at den ikke betegnes som en skandale. Hverken af *Socialdemokraterna* eller af nordiske medier. Hvorvidt Bildts personlige interesser kolliderer med hans egenskab af udenrigsminister skal undersøges af statsapparatets juridisk-politiske organer. Hvorvidt en handelsministers kompetencer står og falder med sort betaling af babysittere behøver ingen udredning eller overvejelse. Sagen er åbenlys: hun er utroværdig.

Demokratiets bagside, som allerede Schmitt advarede imod, bliver i dette lys at politologisere selvfølgeligheder og åbenlyse svar, samtidig med at egentlige, relevante og politiske dimensioner træder i baggrunden. Tilbage forbliver spørgsmål, hvis svar er givet med selve deres formulering: er det lovligt at bryde loven?

Den intimitet, der i 1930'erne var mellem politik og teknik, gentages.. Modellen er ikke længere en teknisk styret, biologisk organisme (med lejren som kulmination), men et organiseret

videnssystem. Forskellen er, at teknikken i dag er kommunikation, information og propaganda. Massemedier, mediet som sådan, er klimakset i denne udvikling. En strategi, der ikke var ukendt for 1930'ernes politik.

Problemet er altså ikke, at partiledere og ministre afsløres i spionage, lovbrud og økonomiske interessekonflikter, men at den politiske signifikans forsvinder til fordel for profileringen af en (hvilken som helst personlig) skandale.

Palme er blevet betegnet som én af de store ideologer for *Socialdemokraterna*, men man finder ingen, der på så mange måder afviger fra partiets historie og generelle politik. Den krise som *Socialdemokraterna* i dag efter min mening befinder sig i, kan i stor udstrækning forstås som et uafklaret forhold til Palmes politiske visioner og ambitioner.

Palme – perfekt for sin tid

Der er god grund til at Oluf Palme fylder meget i den svenske socialdemokratiske historie og i svensk bevidsthed generelt.

Han var på mange måder perfekt for sin tid. Han var både veluddannet og folkelig. 1970'ernes nye socialdemokratiske linie tiltalte selvbevidste og veluddannede unge, hvad enten de var blomsterbørn eller ej – såvel som ældre med en uddannelse og endda arbejderen.

Den linje var i stor udstrækning mulig takket være ham. Til møder, uanset hvor store og internationale de var, mødte han ofte op med sine papirer i en ”*Konsumpåse*” (svarende til en Føtexpose). Han appellerede til de fleste lag i det svenske samfund i 1970'erne og starten af 1980'erne. Hvad der især er slående i sammenligning med Persson er, at Palme havde visioner, både for det svenske socialdemokrati, for Sverige og for Europa. Palme tale om

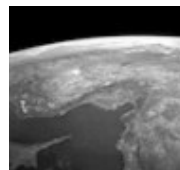
internationalt samarbejde, solidaritet ud over landegrænsen etc.. Palme er blevet betegnet som én af de store ideologer for *Socialdemokraterna*, men man finder ingen, der på så mange måder afviger fra partiets historie og generelle politik. Den krise som *Socialdemokraterna* i dag efter min mening befinder sig i, kan i stor udstrækning forstås som et uafklaret forhold til Palmes politiske visioner og ambitioner. Han introducerede en moderne dimension i partiet og han efterlod partiet selv, men også Sverige og svenskerne, med spørgsmålene: hvem er vi, hvor er vi på vej hen og hvad vil vi?

Persson vil blive husket som statsministeren, der gav landet en stabil økonomi og førte landet ind i en sikker højkonjunktur. Desværre vil han også blive husket som statsministeren, der stod bag dette på bekostning af partiets fremtid og substans. Desværre vil han blive husket som lederen, der var leder, mere end han var politiker.

Reinfeldt virker åben for Europa. Reinfeldt vil have Sverige med i NATO. Han har for første gang skabt et samarbejde de borgerlige partier imellem, før et valg og står nu som hovedansvarlig for den første flertalsregering i 25 år. Svenskerne håber, at Reinfeldt vil blive husket som den første borgerlige, svenske statsminister, der formåede at føre socialliberal politik. Desværre har han udsigter til at blive husket som den, der introducerede *svarta veckan* (den sorte uge) i svensk politik: kriser allerede i hans første uge, allerede inden han begyndte at regere.

I forhold til Danmark vil der med *Alliancen för Sverige* formodentlig ikke blive tale om værdikamp, kulturkanon og aktivistisk udenrigspolitik. Den borgerlige politik, som nu skal styre Sverige, er den, *Socialdemokraterna* førte i 1960'erne.

Det var naturligvis inden Palme forsøgte at introducere en international dimension i svensk politik.

Lars Östman (f. 1979) BA i Filosofi og Religionshistorie fra Københavns Universitet, 2004 Sokrates-Erasmus-stipendiat ved Université Paris-Sorbonne IV med henblik på Politisk Filosofi, 2005-2006 p.t. specialestuderende som kombineret studie- og forsknings-stipendiat ved Università Iuav di Venezia, 2006-2007.